

Oxford Cambridge and RSA

Friday 22 October 2021 – Morning

A Level Classical Greek

H444/04 Verse Literature

Time allowed: 2 hours

You must have:

- the OCR 12-page Answer Booklet

Do not use:

- a dictionary

INSTRUCTIONS

- Use black ink.
- Write your answer to each question in the Answer Booklet. The question numbers must be clearly shown.
- Fill in the boxes on the front of the Answer Booklet.
- Answer **one** question in Section A, **one** question in Section B and **one** question in Section C.

INFORMATION

- The total mark for this paper is **75**.
- The marks for each question are shown in brackets [ ].
- Quality of extended response will be assessed in questions marked with an asterisk (*).
- This document has **12** pages.

ADVICE

- Read each question carefully before you start your answer.
- Try to answer every part of the question you choose.

SECTION A

Answer **one** question from this section.

1 Read the following passages and answer the questions.

τὴν δὲ βαρὺ στενάχων προσέφη πόδας ὠκύς Ἀχιλλεύς·
 ‘μῆτερ ἐμή, τὰ μὲν ἄρ μοι Ὀλύμπιος ἐξετέλεσεν·
 ἀλλὰ τί μοι τῶν ἧδος ἐπεὶ φίλος ὤλεθ’ ἑταῖρος
 Πάτροκλος, τὸν ἐγὼ περὶ πάντων τῶν ἑταῖρων
 ἴσον ἐμῇ κεφαλῇ; τὸν ἀπώλεσα, τεύχεα δ’ Ἔκτωρ 5
 δηώσας ἀπέδυσσε πελώρια θαῦμα ιδέσθαι
 καλά· τὰ μὲν Πηληϊ θεοὶ δόσαν ἀγλαὰ δῶρα
 ἧματι τῷ ὅτε σε βροτοῦ ἀνέρος ἔμβαλον εὐνῆ.
 αἶθ’ ὄφελος σὺ μὲν αὖθι μετ’ ἀθανάτης ἀλίησι
 ναίειν, Πηλεὺς δὲ θνητὴν ἀγαγέσθαι ἄκοιτιν. 10
 νῦν δ’ ἵνα καὶ σοὶ πένθος ἐνὶ φρεσὶ μυρίον εἴη
 παιδὸς ἀποφθιμένοιο, τὸν οὐχ ὑποδέξειαι αὖτις
 οἴκαδε νοστήσαντ’, ἐπεὶ οὐδ’ ἐμὲ θυμὸς ἄνωγε
 ζώειν οὐδ’ ἄνδρεςσι μετέμμεναι, αἶ κε μὴ Ἔκτωρ
 πρῶτος ἐμῷ ὑπὸ δουρὶ τυπεῖς ἀπὸ θυμὸν ὀλέσση, 15
 Πατρόκλοιο δ’ ἔλωρα Μενoitιάδεω ἀποτίση.’
 τὸν δ’ αὖτε προσέειπε Θέτις κατὰ δάκρυ χέουσα·
 ‘ὠκύμορος δὴ μοι τέκος ἔσσειαι, οἷ’ ἀγορεύεις·
 αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ’ Ἔκτορα πόντος ἐτοῖμος.’

Homer, *Iliad* XVIII.78–96

(a)* How does Homer emphasise the sense of sadness and regret in this extract?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.

[15]

'στεῦτο γὰρ Ἡφαίστοιο πάρ' οἰσέμεν ἔντεα καλά.
 ἄλλου δ' οὐ̄ τευ οἶδα τεῦ̄ ἂν κλυτὰ τεύχεα δύω,
 εἰ μὴ Αἴαντός γε σάκος Τελαμωνιάδαο.
 ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὅ γ' ἔλπομ' ἐνὶ πρώτοισιν ὀμιλεῖ
 ἔγχει δῆϊόνων περὶ Πατρόκλοιο θανόντος.' 5
 τὸν δ' αὖτε προσέειπε ποδῆνεμος ὠκέα Ἴρις·
 'εὔ̄ νυ καὶ ἡμεῖς ἴδμεν ὅ τοι κλυτὰ τεύχε' ἔχονται·
 ἀλλ' αὐτὸς ἐπὶ τάφρον ἰὼν Τρῶεσσι φάνηθι,
 αἶ̄ κέ σ' ὑποδείσαντες ἀπόσχονται πολέμοιο
 Τρῶες, ἀναπνεύσωσι δ' ἀρήϊοι υἴες Ἀχαιῶν 10
 τειρόμενοι· ὀλίγη δέ τ' ἀνάπνευσις πολέμοιο.'
 ἦ μὲν ἄρ' ὥς εἰποῦσ' ἀπέβη πόδας ὠκέα Ἴρις,
 αὐτὰρ Ἀχιλλεὺς ὤρτο Διῖ φίλος· ἀμφὶ δ' Ἀθήνη
 ὤμοις ἰφθίμοισι βάλ' αἰγίδα θυσσανόεσσαν,
 ἀμφὶ δέ οἱ κεφαλῇ νέφος ἔστεφε δῖα θεάων 15
 χρύσειον, ἐκ δ' αὐτοῦ δαῖε φλόγα παμφανόωσαν.

Homer, *Iliad* XVIII.191–206

- (b) Translate στεῦτο γὰρ ... Πατρόκλοιο θανόντος (lines 1–5). [5]
- (c) τὸν δ' αὖτε ... φλόγα παμφανόωσαν (lines 6–16): what support does Achilles receive from the gods in these lines? [6]

2 Read the following passages and answer the questions.

Μήδεια	σοφή γὰρ οὖσα, τοῖς μὲν εἰμ' ἐπίφθονος, τοῖς δ' ἠσυχαία, τοῖς δὲ θατέρου τρόπου, τοῖς δ' αὖ προσάντης· εἰμὶ δ' οὐκ ἄγαν σοφή, σὺ δ' αὖ φοβῆ με· μὴ τί πλημμελὲς πάθης; οὐχ ᾧδ' ἔχει μοι, μὴ τρέσηςς ἡμᾶς, Κρέον, ὥστ' ἐς τυράννους ἄνδρας ἐξαμαρτάνειν. σὺ γὰρ τί μ' ἠδίκηκας; ἐξέδου κόρην ὄτω σε θυμὸς ἦγεν. ἀλλ' ἐμὸν πόσιν μισῶ· σὺ δ', οἶμαι, σωφρονῶν ἔδρας τάδε. καὶ νῦν τὸ μὲν σὸν οὐ φθονῶ καλῶς ἔχειν· νυμφεύετ', εὖ πράσσοιτε· τήνδε δὲ χθόνα ἑᾶτέ μ' οἰκεῖν. καὶ γὰρ ἠδικημένοι σιγησόμεσθα, κρεισσόνων νικώμενοι.	5 10
Κρέων	λέγεις ἀκοῦσαι μαλθάκ', ἀλλ' ἔσω φρενῶν ὀρρωδία μοι μὴ τι βουλευῆς κακόν.	15

Euripides, *Medea* 303–317

- (a) σοφή γὰρ ... καλῶς ἔχειν (lines 1–10): how does Medea reassure Creon that she means him no harm? [6]
- (b) Translate νυμφεύετ'... βουλευῆς κακόν (lines 11–15). [5]

Μήδεια	ἀλλ' εὐτυχοίης καὶ τύχοις ὅσων ἐρᾶς.	
Αἰγεύς	τί γὰρ σὸν ὄμμα χρώς τε συντέτηχ' ὄδε;	
Μήδεια	Αἰγεῦ, κάκιστός ἐστί μοι πάντων πόσις.	
Αἰγεύς	τί φῆς; σαφῶς μοι σὰς φράσον δυσθυμίας.	
Μήδεια	ἀδικεῖ μ' Ἰάσων οὐδὲν ἐξ ἐμοῦ παθῶν.	5
Αἰγεύς	τί χρῆμα δράσας; φράζε μοι σαφέστερον.	
Μήδεια	γυναῖκ' ἐφ' ἡμῖν δεσπότην δόμων ἔχει.	
Αἰγεύς	οὐ που τετόλμηκ' ἔργον αἰσχιστον τόδε;	
Μήδεια	σάφ' ἴσθ'· ἄτιμοι δ' ἐσμὲν οἱ πρὸ τοῦ φίλοι.	
Αἰγεύς	πότερον ἐρασθεὶς ἢ σὸν ἐχθαίρων λέχος;	10
Μήδεια	μέγαν γ' ἔρωτα· πιστὸς οὐκ ἔφυ φίλοις.	
Αἰγεύς	ἴτω νυν, εἵπερ, ὡς λέγεις, ἐστὶν κακός.	
Μήδεια	ἀνδρῶν τυράννων κῆδος ἠράσθη λαβεῖν.	
Αἰγεύς	δίδωσι δ' αὐτῷ τίς; πέραινέ μοι λόγον.	
Μήδεια	Κρέων, ὃς ἄρχει τῆσδε γῆς Κορινθίας.	15
Αἰγεύς	συγγνωστὰ μέντ' ἦν σε λυπεῖσθαι, γύναι.	
Μήδεια	ὄλωλα· καὶ πρὸς γ' ἐξελαύνομαι χθονός.	
Αἰγεύς	πρὸς τοῦ; τόδ' ἄλλο καινὸν αὖ λέγεις κακόν.	

Euripides, *Medea* 688–705

(c)* How effectively does this scene reveal the difficulty of Medea's situation and attract Aegeus' sympathy?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.

[15]

SECTION B

Answer **one** question from this section.

3 Read the following passages and answer the questions.

Μυρμιδόνων δ' ἐπί τε κλισίας καὶ νῆας ἰκέσθην, τὸν δ' εὖρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ καλῇ δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεον ζυγὸν ἦεν, τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πόλιν Ἥετίωνος ὀλέσσας· τῇ ὅ γε θυμὸν ἔτερπεν, αἶδιε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν.	5
Πάτροκλος δέ οἱ οἶος ἐναντίος ἦστο σιωπῇ, δέγμενος Αἰακίδην ὅποτε λήξειεν αἰείδων, τῷ δὲ βάτην προτέρω, ἠγεῖτο δὲ δῖος Ὀδυσσεύς, στὰν δὲ πρόσθ' αὐτοῖο· ταφῶν δ' ἀνόρουσεν Ἀχιλλεύς αὐτῇ σὺν φόρμιγγι λιπῶν ἔδος ἔνθα θάασσεν. ὥς δ' αὐτως Πάτροκλος, ἐπεὶ ἶδε φῶτας, ἀνέστη. τῷ καὶ δεικνύμενος προσέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς· 'χαίρετον· ἦ φίλοι ἄνδρες ἰκάνετον ἦ τι μάλα χρεῶ, οἳ μοι σκυζομένω περ Ἀχαιῶν φίλτατοί ἐστων.'	10
ὥς ἄρα φωνήσας προτέρω ἄγε δῖος Ἀχιλλεύς, εἶσεν δ' ἐν κλισμοῖσι τάπησί τε πορφυρέοισιν. αἶψα δὲ Πάτροκλον προσεφώνεεν ἐγγὺς ἐόντα· 'μείζονα δὴ κρητῆρα Μενoitίου υἱὲ καθίστα, ζωρότερον δὲ κέραιε, δέπας δ' ἔντυνον ἐκάστω· οἳ γὰρ φίλτατοι ἄνδρες ἐμῷ ὑπέασι μελάθρω.'	15 20

Homer, *Iliad* IX.185–204

- (a) Μυρμιδόνων ... λήξειεν αἰείδων (lines 1–7): what scene confronts the envoys on their arrival? [4]
- (b) Translate τῷ δὲ βάτην ... ὠκὺς Ἀχιλλεύς (lines 8–12). [5]
- (c) τῷ καὶ δεικνύμενος ... ὑπέασι μελάθρω (lines 12–20): explain how Achilles reacts to the embassy's arrival in these lines. [5]

'αὐτὰρ ἐγὼν ἐρέω ὥς μοι δοκεῖ εἶναι ἄριστα·
 οὐτ' ἔμεγ' Ἀτρεΐδην Ἀγαμέμνονα πεισέμεν οἴω
 οὐτ' ἄλλους Δαναούς, ἐπεὶ οὐκ ἄρα τις χάρις ἦεν
 μάρνασθαι δηϊοισιν ἐπ' ἀνδράσι νωλεμές αἰεὶ.
 ἴση μοῖρα μένοντι καὶ εἰ μάλα τις πολεμίζοι· 5
 ἐν δὲ ἰῆ τιμῇ ἡμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός·
 κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἀεργὸς ἀνήρ ὅ τε πολλὰ ἐοργῶς.
 οὐδέ τί μοι περὶκείται, ἐπεὶ πάθον ἄλγεα θυμῶ
 αἰεὶ ἐμὴν ψυχὴν παραβαλλόμενος πολεμίζειν.
 ὡς δ' ὄρνις ἀπτῆσι νεοσσοῖσι προφέρησι 10
 μάστακ' ἐπεὶ κε λάβησι, κακῶς δ' ἄρα οἱ πέλει αὐτῇ,
 ὡς καὶ ἐγὼ πολλὰς μὲν ἀϋπνοὺς νύκτας ἴανον,
 ἤματα δ' αἱματόεντα διέπρησσον πολεμίζων
 ἀνδράσι μαρνάμενος δάρων ἔνεκα σφετεράων.
 δώδεκα δὴ σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ' ἀνθρώπων, 15
 πεζὸς δ' ἔνδεκά φημι κατὰ Τροίην ἐρίβωλον·
 τάων ἐκ πασέων κειμήλια πολλὰ καὶ ἐσθλὰ
 ἐξελόμην, καὶ πάντα φέρων Ἀγαμέμνονι δόσκον
 Ἀτρεΐδῃ· ὃ δ' ὀπισθε μένων παρὰ νηυσὶ θοῆσι
 δεξάμενος διὰ παῦρα δασάσκετο, πολλὰ δ' ἔχεσκεν.' 20

Homer, *Iliad* IX.314–333

(d)* How effectively does Achilles justify his refusal to resume fighting in these lines?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.

[15]

4 Read the following passages and answer the questions.

Μήδεια	ἔς καινὰ δ' ἦθη καὶ νόμους ἀφιγμένην δεῖ μάντιν εἶναι, μὴ μαθοῦσαν οἴκοθεν, οἴῳ μάλιστα χρῆσεται ξυνευνέτη. κἂν μὲν τάδ' ἡμῖν ἐκπονουμέναισιν εὖ πόσις ξυνοικῆ μὴ βία φέρων ζυγόν, ζηλωτὸς αἰών· εἰ δὲ μή, θανεῖν χρεών. ἀνὴρ δ', ὅταν τοῖς ἔνδον ἄχθηται ξυνών, ἔξω μολῶν ἔπαυσε καρδίαν ἄσης ἢ πρὸς φίλον τιν' ἢ πρὸς ἥλικα τραπεῖς· ἡμῖν δ' ἀνάγκη πρὸς μίαν ψυχὴν βλέπειν. λέγουσι δ' ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον βίον ζῶμεν κατ' οἴκους, οἱ δὲ μάρνονται δορί, κακῶς φρονοῦντες· ὡς τρις ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον ἢ τεκεῖν ἄπαξ. ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πρὸς σὲ κάμ' ἦκει λόγος· σοὶ μὲν πόλις θ' ἦδ' ἐστὶ καὶ πατρὸς δόμοι βίου τ' ὄνησις καὶ φίλων συνουσία, ἐγὼ δ' ἔρημος ἀπολις οὔσ' ὑβρίζομαι πρὸς ἀνδρός, ἐκ γῆς βαρβάρου λελησμένη, οὐ μητέρ', οὐκ ἀδελφόν, οὐχὶ συγγενῆ μεθορμίσασθαι τῆσδ' ἔχουσα συμφορᾶς.	5 10 15 20
--------	---	---------------------

Euripides, *Medea* 238–258

(a)* How successfully does Medea compare the experiences of men and women in this extract?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.**[15]**

Ἄγγελος	ἐπεὶ τέκνων σῶν ἤλθε δίπτυχος γονὴ σὺν πατρὶ, καὶ παρηλθε νυμφικούς δόμους, ἤσθημεν ὅπερ σοῖς ἐκάμνομεν κακοῖς δμῶες· δι' ὧτων δ' εὐθύς ἦν πολὺς λόγος σὲ καὶ πόσιν σὸν νεῖκος ἐσπεῖσθαι τὸ πρὶν.	5
	κυνεῖ δ' ὁ μὲν τις χειρ', ὁ δὲ ξανθὸν κάρα παίδων· ἐγὼ δὲ καὐτὸς ἡδονῆς ὑπο στέγας γυναικῶν σὺν τέκνοις ἅμ' ἐσπόμην. δέσποινα δ' ἦν νῦν ἀντὶ σοῦ θαυμάζομεν, πρὶν μὲν τέκνων σῶν εἰσιδεῖν ξυνωρίδα, πρόθυμον εἶχ' ὀφθαλμὸν εἰς Ἰάσονα· ἔπειτα μέντοι προουκαλύψατ' ὄμματα λευκὴν τ' ἀπέστρεψ' ἔμπαλιν παρηίδα, παίδων μυσσαχθεῖσ' εἰσόδους. πόσις δὲ σὸς ὀργὰς τ' ἀφήρει καὶ χόλον νεάνιδος, λέγων τάδ'· Οὐ μὴ δυσμενῆς ἔση φίλοις, παύση δὲ θυμοῦ καὶ πάλιν στρέψεις κάρα, φίλους νομίζουσ' οὔσπερ ἂν πόσις σέθεν, δέξῃ δὲ δῶρα καὶ παραιτήση πατρὸς φυγὰς ἀφεῖναι παισὶ τοῖσδ' ἐμὴν χάριν;	10 15 20

Euripides, *Medea* 1136–1155

- (b) Translate ἐπεὶ τέκνων ... ἐσπεῖσθαι τὸ πρὶν (lines 1–5). [5]
- (c) κυνεῖ δ' ὁ ... μυσσαχθεῖσ' εἰσόδους (lines 6–14): explain how Glauke's behaviour towards the children contrasts with that of the palace servants. [5]
- (d) πόσις δὲ σὸς ... ἐμὴν χάριν (lines 14–20): how does Jason want Glauke to react to the children in these lines? [4]

5 Read the following passages and answer the questions.

Τρυγαῖος	πῶς οὖν σὺ δῆτ' ἐνταῦθα κατελείφθης μόνος;	
Ἑρμῆς	τὰ λοιπὰ τηρῶ σκευάρια τὰ τῶν θεῶν, χυτρίδια καὶ σανίδια κάμφορειδία.	
Τρυγαῖος	ἐξοκίσαντο δ' οἱ θεοὶ τίνος οὐνεκα;	
Ἑρμῆς	Ἑλλησιν ὀργισθέντες. εἶτ' ἐνταῦθα μὲν, ἴν' ἦσαν αὐτοὶ, τὸν Πόλεμον κατώκισαν, ὕμᾱς παραδόντες δρᾶν ἀτεχνῶς ὃ τι βούλεται· αὐτοὶ δ' ἀνωκίσανθ' ὅπως ἀνωτάτω, ἵνα μὴ βλέποιν μαχομένους ὕμᾱς ἔτι μηδ' ἀντιβολούντων μηδὲν αἰσθανοῖατο.	5 10
Τρυγαῖος	τοῦ δ' οὐνεχ' ἡμᾶς ταῦτ' ἔδρασαν; εἶπέ μοι.	
Ἑρμῆς	ὀτιή πολεμεῖν ἤρεισθ', ἐκείνων πολλάκις σπονδάς ποιούντων· κεῖ μὲν οἱ Λακωνικοὶ ὑπερβάλοιντο μικρόν, ἔλεγον ἂν ταδί· 'ναὶ τῶ σιῶ νῦν Ὀπτικίων δωσει δίκαν.' εἰ δ' αὖ τι πράξαιτ' ἀγαθόν, Ἀπτικωνικοί, κἄλθοιεν οἱ Λάκωνες εἰρήνης πέρι, ἐλέγετ' ἂν ὕμεῖς εὐθύς· ἔξαπατώμεθα νῆ τὴν Ἀθηνᾶν'·-νῆ Δί', οὐχὶ πειστέον. ἦξουσι καῦθις, ἦν ἔχωμεν τὴν Πύλον.'	15 20

Aristophanes, *Peace* 200–219

(a)* How does Aristophanes convey a serious message behind the comedy in this extract?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.

[15]

Τρυγαῖος	οὐ σιωπήσεσθ', ὅπως μὴ περιχαρεῖς τῷ πράγματι τὸν Πόλεμον ἐκζωπυρήσετ' ἔνδοθεν κεκραγότες;	
Χορός	ἀλλ' ἀκούσαντες τοιούτου χαίρομεν κηρύγματος. οὐ γὰρ ἦν ἔχοντας ἦκειν σιτί' ἡμερῶν τριῶν.	
Τρυγαῖος	εὐλαβεῖσθέ νυν ἐκεῖνον τὸν κάτωθεν Κέρβερον, μὴ παφλάζων καὶ κεκραγῶς, ὥσπερ ἡνίκ' ἐνθάδ' ἦν, ἐμποδῶν ἡμῖν γένηται τὴν θεὸν μὴ ἔξελκύσαι.	5
Χορός	οὔτι νῦν γ' ἔτ' ἔστιν αὐτὴν ὅστις ἐξαιρήσεται, ἦν ἅπαξ ἐς χεῖρας ἔλθη τὰς ἐμάς. ἰοὶ ἰοί.	
Τρυγαῖος	ἐξολεῖτέ μ' ὦνδρες, εἰ μὴ τῆς βοῆς ἀνήσετε· ἐκδραμῶν γὰρ πάντα ταυτὶ συνταράξει τοῖν ποδοῖν.	10
Χορός	ὡς κυκάτω καὶ πατεῖτω πάντα καὶ ταραπτέτω, οὐ γὰρ ἂν χαίροντες ἡμεῖς τήμερον παυσαίμεθ' ἄν.	
Τρυγαῖος	τί τὸ κακόν; τί πάσχετ', ὦνδρες; μηδαμῶς πρὸς τῶν θεῶν, πρᾶγμα κάλλιστον διαφθείρητε διὰ τὰ σχήματα.	15
Χορός	ἀλλ' ἔγωγ' οὐ σχηματίζειν βούλομ', ἀλλ' ὑφ' ἡδονῆς οὐκ ἐμοῦ κινουῦντος αὐτῷ τῷ σκέλει χορεύετον.	
Τρυγαῖος	μὴ τι μοι νυνὶ γ' ἔτ', ἀλλὰ παῦε παῦ' ὀρχούμενος.	
Χορός	ἦν ἰδοῦ· καὶ δὴ πέπαυμαι.	
Τρυγαῖος	φής γε, παύει δ' οὐδέπω.	20
Χορός	ἐν μὲν οὖν τουτί μ' ἔασον ἐλκύσαι, καὶ μηκέτι.	

Aristophanes, *Peace* 309–328

- (b) οὐ σιωπήσεσθ'... μὴ ἔξελκύσαι (lines 1–7): what warnings does Trygaios give to the chorus in these lines? [5]
- (c) οὔτι νῦν γ' ἔτ'... διὰ τὰ σχήματα (lines 8–15): how does the chorus show its joy in these lines? [4]
- (d) Translate ἀλλ' ἔγωγ'... καὶ μηκέτι (lines 16–21). [5]

SECTION C

Answer **one** question from this section.

In your response you are expected to draw, where relevant, on material from those parts of the text that you have studied in English, as well as those parts you have read in Greek.

6* Do you think that Achilles deserves the title of 'hero' in *Iliad* IX and XVIII? [20]

7* Is it surprising that *Medea* did not win the tragic competition of 431 BC? [20]

8* Can Aristophanes' humour make *Peace* entertaining for a modern audience? [20]

END OF QUESTION PAPER

OCR

Oxford Cambridge and RSA

Copyright Information

OCR is committed to seeking permission to reproduce all third-party content that it uses in its assessment materials. OCR has attempted to identify and contact all copyright holders whose work is used in this paper. To avoid the issue of disclosure of answer-related information to candidates, all copyright acknowledgements are reproduced in the OCR Copyright Acknowledgements Booklet. This is produced for each series of examinations and is freely available to download from our public website (www.ocr.org.uk) after the live examination series.

If OCR has unwittingly failed to correctly acknowledge or clear any third-party content in this assessment material, OCR will be happy to correct its mistake at the earliest possible opportunity.

For queries or further information please contact The OCR Copyright Team, The Triangle Building, Shaftesbury Road, Cambridge CB2 8EA.

OCR is part of the Cambridge Assessment Group; Cambridge Assessment is the brand name of University of Cambridge Local Examinations Syndicate (UCLES), which is itself a department of the University of Cambridge.